

Nr 162

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i butikstängningslagen den 21 juli 1948 (nr 608); given Stockholms slott den 6 april 1956.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändring i butikstängningslagen den 21 juli 1948 (nr 608).

GUSTAF ADOLF

Hj. R. Nilson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att butik skall få hållas öppen till klockan 21 en söckendag i veckan. Vidare föreslås att från butikstängningslagens bestämmelser skall undantagas öppethållandet av butik i demonstrations- eller upplysningssyfte samt — med vissa begränsningar — försäljning från automatapparat, även om försäljningen ej bedrives i anslutning till egen butik, där samma slag av varor saluföres.

Förslag

till

Lag

om ändring i butikstängningslagen den 21 juli 1948 (nr 608)

Härigenom förordnas, att 2, 4 och 6 §§ butikstängningslagen den 21 juli 1948 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

2 §.

Denna lag äger icke tillämpning å:

1) försäljning, som — — — andra

6) försäljning från automatapparat som bedrivs i anslutning till butik, där samma slag av varor saluföras, *eller* i järnvägs väntsal eller inom annan huvudsakligen för de resande avsedd del av järnvägs stationsområde, under förutsättning att automatapparaten är av typ som godkänts av den myndighet Konungen därtill förordnar samt, såvitt fråga är om försäljning av tobaksvaror, att tillstånd därtill lämnats av den i lagen den 11 juni 1943 angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror omförmälda monopolutövaren;

7) julgransförsäljning ävensom —

12) öppethållande av *bokhandel i upplysningssyfte* utan samband med försäljning samt öppethållande av lokal, där utställningar av verk av bildande konst ävensom alster av konsthantverk och konstindustri, av-

(Föreslagen lydelse)

2 §.

Denna lag äger icke tillämpning å:

nöjeslokaler;

6) försäljning från automatapparat som bedrivs

a) i anslutning till *egen* butik, där samma slag av varor saluföras,

b) i järnvägs väntsal eller inom annan huvudsakligen för de resande avsedd del av järnvägs stationsområde, *eller*

c) å *annan plats än under a) och b) sägs och ej sker i anslutning till annan tillhörig butik, där samma slag av varor saluföras,*

allt under förutsättning *tillika* att automatapparaten är av typ som godkänts av den myndighet Konungen därtill förordnar samt, såvitt fråga är om försäljning av tobaksvaror, att tillstånd därtill lämnats av den i lagen den 11 juni 1943 angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror omförmälda monopolutövaren;

— — ändamål; samt

12) öppethållande av *butik i demonstrations- eller upplysningssyfte* utan samband med försäljning samt öppethållande av lokal, där utställningar av verk av bildande konst ävensom alster av konsthantverk och

(Nuvarande lydelse)

sedda för försäljning, anordnas, för visning av dessa konstverk.

4 §.

Å söckendag må butik hållas öppen för allmänheten från klockan 8 till klockan 19. Under tiden från och med den 10 till och med 23 december må dock tiden för öppethållandet utsträckas till klockan 20.

Butik, där — — — — — klockan 8.

Å påskafton, — — — — — klockan 16.

6 §.

I kommun må, där det finnes lämpligt ur allmän synpunkt och prövas kunna ske utan otillbörligt förfång för företag inom kommunen, som driva rörelse i butik, eller för företag, som driva sådan rörelse av visst slag, bestämmas, att den vanliga affärstiden skall inskränkas eller att densamma må, utan att förlängas för vecka räknat, helt eller delvis förläggas å annan tid än den i 4 eller 5 § medgivna. Sådan bestämmelse må dock ej innebära, att butik *samtliga söckendagar i veckan skall stängas före klockan 19* eller att butik å söndag eller helgdag hålles öppen under högmässogudstjänst.

Där det — — — under högmässogudstjänst.

Bestämmelse, varom — — — i butikerna.

(Föreslagen lydelse)

konstindustri, avsedda för försäljning, anordnas, för visning av dessa konstverk.

4 §.

Å söckendag må butik hållas öppen för allmänheten från klockan 8 till klockan 19. *Tiden för öppethållandet må dock utsträckas en söckendag i veckan till klockan 21* och under tiden från och med den 10 till och med 23 december *övriga söckendagar* till klockan 20.

6 §.

I kommun må, där det finnes lämpligt ur allmän synpunkt och prövas kunna ske utan otillbörligt förfång för företag inom kommunen, som driva rörelse i butik, eller för företag, som driva sådan rörelse av visst slag, bestämmas, att den vanliga affärstiden skall inskränkas eller att densamma må, utan att förlängas för vecka räknat, helt eller delvis förläggas å annan tid än den i 4 eller 5 § medgivna. Sådan bestämmelse må dock ej innebära, att butik *ej får hållas öppen till klockan 21 en söckendag i veckan* eller att butik å söndag eller helgdag hålles öppen under högmässogudstjänst.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1956, dock att i fråga om försäljning av preventivmedel från automatapparat hittills gällande bestämmelser skola tillämpas intill dess Konungen annorlunda förordnar.

Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23 mars 1956.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och handelsdepartementen samt statsråden Hjalmar Nilson och Ulla Lindström anmäler chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Hedlund, fråga om *ändring i butikstängningslagen* samt anför.

Inledning

I mars 1953 tillkallades särskilda sakkunniga för att verkställa utredning om varudistributionen och dess rationalisering, huvudsakligen såvitt angick prissättningen inom handeln. De sakkunniga, som antog benämningen Varudistributionsutredningen, avlämnade i maj 1955 ett betänkande, benämnt »Pris och prestation i handeln» (SOU 1955: 16). I betänkandet föreslår utredningen bl. a. vissa ändringar i butikstängningslagen den 21 juli 1948. De föreslagna ändringarna avser *dels* inskränkning i rätten till kommunala avvikelser, så att kommunalt beslut icke må hindra butiks öppethållande till kl. 21 minst en kväll i veckan, *dels* rätt för försäljare av särskilt större konsumentkapitalvaror att anordna en »vecka» per år, varunder affärerna hålles öppna även på kvälltid för demonstration men ej för försäljning, *dels* ock automathandelns frigörande från vissa inskränkningar.

Över utredningens betänkande har efter remiss yttranden avgivits av ett mycket stort antal myndigheter och organisationer. Av dessa har följande särskilt berört förslagen om ändringar i butikstängningslagen, nämligen socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, kommerskollegium efter hörande av handelskamrarna, statens priskontrollnämnd, näringsfrihetsrådet, ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor, länsstyrelserna i Kronobergs, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Örebro samt Norrbottens län, hemmens forskningsinstitut, svenska stadsförbundet, Sveriges köpmannaförbund, riksförbundet landsbygdens folk, tjänstemännens centralorganisation, landsorganisationen i Sverige, handelns arbetsgivareorganisation, svenska han-

delsarbetareförbundet, kooperativa förbundet, högerns kvinnoförbund, folkpartiets kvinnoförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, Sveriges husmodersföreningars riksförbund, yrkeskvinnors samarbetsförbund och Fredrika Bremer-förbundet.

Jag anhåller nu att få upptaga utredningens förslag angående ändringar i butikstängningslagen till närmare behandling.

Gällande bestämmelser

Butikstängningslagen den 21 juli 1948 reglerar den tid, varunder butik får hållas öppen för allmänheten. Med butik förstås försäljningsställe, där detaljhandel idkas, ävensom rakstuga, frisérsalong och fotografiateljé (1 §). Lagen äger emellertid icke tillämpning å alla former av försäljning eller öppethållande av butik. Från lagens tillämpning är undantagna bl. a. försäljning från automatapparat, som bedrives i anslutning till butik, där samma slag av varor saluföres, eller i järnvägs väntsal eller inom annan huvudsakligen för de resande avsedd del av järnvägs stationsområde, under förutsättning att automatapparaten är av typ, som godkänts av den myndighet Konungen därtill förordnar samt, såvitt fråga är om försäljning av tobaksvaror, att tillstånd därtill lämnats av monopolutövaren. Vidare äger lagen ej heller tillämpning å öppethållande av bokhandel i upplysningssyfte utan samband med försäljning samt öppethållande av lokal, där utställningar av verk av bildande konst ävensom alster av konsthantverk och konstindustri, avsedda för försäljning, anordnas för visning av dessa konstverk (2 §).

I fråga om affärstiden, d. v. s. den tid då butik får hållas öppen för allmänheten, gäller enligt huvudregeln att öppethållande får ske å söckendagar från kl. 8 till kl. 19, den s. k. vanliga affärstiden. Under tiden från och med den 10 till och med den 23 december får dock öppethållandet utsträckas till kl. 20. Vissa butiker, t. ex. sådana som huvudsakligen idkar handel med mejerivaror, får å söckendagar hålla öppet jämväl mellan kl. 7.30 och kl. 8 (4 §). I allmänhet skall butikerna vara stängda under sön- och helgdagar, men lagen medger bl. a. ett begränsat öppethållande, mellan kl. 8 och kl. 10, för butiker, som huvudsakligen saluför mejerivaror, ägg, margarin m. m. (5 §).

Vissa möjligheter finnes till avvikelser från den angivna huvudregeln om affärstid. Om det finns lämpligt ur allmän synpunkt och prövas kunna ske utan otillbörligt förfång för företag inom kommunen, kan sålunda vederbörande beslutande kommunala organ bestämma, att den vanliga affärstiden skall inskränkas eller, utan att förlängas för vecka räknat, helt eller delvis förläggas å annan tid än den förut angivna. De kommunala avvikelserna får dock ej utformas så, att butik samtliga söckendagar i veckan skall stängas före kl. 19 eller så att butik å sön- eller helgdag får

hållas öppen under högmässogudstjänst (6 §). Vidare kan särskilt tillstånd efter ansökan lämnas att hålla butik öppen på andra tider än den vanliga affärstiden. Sådana tillstånd avser i allmänhet försäljning av s. k. kioskvaror. Tillstånd meddelas, då det gäller försäljning utomhus av varm korv m. m., i Stockholm av överståthållarämbetet, i annan stad av magistraten eller kommunalborgmästaren samt å landet av polismyndigheten. I övriga fall meddelas tillstånd av länsstyrelsen (11 §).

Yrkesmässig försäljning till allmänheten av viss vara annorstädes än i butik får enligt lagen (1 § 3 mom.) ske endast å affärstid för handel med dylik vara.

Utredningens förslag

I sitt betänkande har utredningen bl. a. tagit upp frågan om konsumenterna och affärstiden till övervägande. Utredningen har härvid i stort sett inskränkt sig till tre frågeställningar, nämligen dels spørsmålet om ett utsträckt öppethållande av butikerna under kvällstid, dels frågan om varudemonstrationer utanför den vanliga affärstiden och dels slutligen automatförsäljningen.

Utredningen säger sig ha kunnat konstatera, att rätten till kommunala avvikelser från den vanliga affärstiden utnyttjats mycket, huvudsakligen i inskränkande riktning. Det är vidare, enligt utredningens mening, uppenbart, att de nuvarande affärstiderna gör det svårt för många konsumenter både att företa de erforderliga inköpen och — kanske framför allt — att ägna tillräcklig tid och omsorg åt dessa. Olika distributionsformer bör — framhåller utredningen — ges största möjliga frihet att i konkurrens med varandra visa sin effektivitet och lämplighet och utredningen ser därför åtskilliga nackdelar i sådana bestämmelser, som begränsar möjligheterna att hålla butikerna öppna på tider, som bäst passar konsumenterna. En förändring av affärstiderna, som ger konsumenterna mera tid att överväga sina inköp, anses vidare medföra, att konsumentupplysningen skulle kunna få bättre effekt. Utredningen finner det vara utomordentligt viktigt, att kommunala beslut och köpmannaöverenskommelser inte för starkt begränsar affärstiderna och förordar en sådan ändring av butikstängningslagen, att kommunernas rätt att göra avvikelser inte må hindra att butik hålles öppen till kl. 21 åtminstone en kväll i veckan. Utredningen anför härom bl. a. följande.

Kommitténs mening är, att olika distributionsformer bör ges största möjliga frihet att i konkurrens med varandra visa sin duglighet. Därmed är också sagt, att kommitténs majoritet ser åtskilliga nackdelar även i de offentliga och privata bestämmelser, som nu begränsar möjligheterna för ett öppethållande av butikerna på tider, som passar konsumenterna bättre än de nu tillämpade. Uppenbart är dock, att det finns en gräns för hur omfattande service företagen bör ge konsumenterna i detta avseende. Några

ingående studier av de konsekvenser i fråga om kostnader och intäkter, som ett ökat öppethållande skulle medföra, torde inte ha gjorts. Därför är det bl. a. en öppen fråga huruvida en förändring i affärstiderna på lång sikt skulle medföra en ökning eller en minskning av handelns kostnader per försäljningskrona räknat. Det är självklart, att de anställda bör beredas kompensation för en mer obekvämlig arbetstid, och detta kan leda till ökade kostnader. Dessa kostnadsökningar kan dock komma att motverkas av belastningsutjämnningar, som minskar behovet av extrapersonal, och genom att man ger kompensation i form av ledighet på tid då arbetsbelastningen är lägre. Icke minst för sällanköpsvaror synes det ur konsumentens synpunkt inte medföra några väsentliga nackdelar, om butikerna vore stängda t. ex. en förmiddag under någon av de nu lågbelastade dagarna. Vidare kan ett ökat öppethållande komma att bidra till en omsättningsökning genom att konsumenterna får fler tillfällen att förbruka sina pengar på inköp i detaljhandeln, som därigenom kan få ett förbättrat läge i konkurrensen med andra konsumtionsalternativ. Om vissa icke konkurrenskraftiga företag slås ut på grund av att affärstiderna ändras, kan detta innebära ett bidrag till den strukturrationalisering, som kommittén i flera andra sammanhang framhållit som önskvärd.

Konsumentupplysningen skulle kunna få bättre effekt med en sådan förändring av affärstiderna, som ger konsumenten mera tid att överväga sina inköp. För flertalet konsumenter torde denna nytta vara störst på andra varuområden än livsmedelsområdet. I princip bör dock alla branscher betraktas lika. Det bör vidare framhållas, att utvecklingen särskilt inom livsmedelshandeln går mot större enheter med självbetjäning. Där skulle ett ökat öppethållande förmodligen kunna genomföras, utan att man behövde använda mer än en liten del av den totala personalstyrkan, eftersom konsumenternas krav på snabbhet i sådana fall torde vara klart underordnade deras önskemål att överhuvudtaget ha en möjlighet att få handla på kvällstid.

Utredningen säger sig vara medveten om att effekten av en sådan lagändring ytterst beror på om handelns bransch- och personalorganisationer kommer att begagna sig av möjligheten till ökat öppethållande men framhåller, att konsumentopinionen — om kommunernas rätt till avvikelser begränsas på angivet sätt — ges bättre möjligheter att göra sig gällande.

Två ledamöter i utredningen — företrädare för detaljhandeln och de handelsanställda — har reserverat sig mot utredningens förslag i denna del. Enligt reservanternas mening fyller butikstängningslagens bestämmelser rimliga anspråk om berättigad hänsyn också skall tagas till näringsutövare och anställda inom handeln.

Utredningen behandlar därefter frågan om öppethållande på kvällarna i upplysningssyfte utan samband med försäljning. Med utgångspunkt från de möjligheter gällande lag ger bokhandelsbranschen att utöver affärstid utsträcka butiks öppethållande i upplysningssyfte, »Bokens vecka», framhåller utredningen, att det även för vissa andra varor, särskilt större varaktiga konsumentvaror, kan vara lämpligt att under en viss period av året ge konsumenterna möjlighet att under kvällstid i butikerna orientera sig om vad marknaden har att bjuda. Önske-

mål i denna riktning har framförts bl. a. från möbelbranschens sida. Utredningen finner det befogat att i anledning härav vidta en ändring i butikstängningslagen.

Slutligen har utredningen behandlat *automathandeln* och framhåller därvid, att allmänheten har ett stort intresse av att genom tillgång till fler automater bli mindre beroende av vanliga affärstider. Enligt utredningens mening är det sannolikt att automathandeln kommer att få allt större betydelse under de kommande åren. Utredningen anför.

Svårigheterna att på ett tillfredsställande sätt förvara vissa färskvaror, t. ex. färsk mjölk och grädde, har hittills hindrat en utveckling av automathandeln med dessa varor. På senaste tid har emellertid kylautomater, som löser även detta problem, börjat komma i marknaden.

Försäljningen via automater har, från att tidigare huvudsakligen ha omfattat färsk frukt, choklad och konfektyrer, kex och vissa konserver, på senare år kommit att omfatta ett allt större sortiment. Detaljisterna inom berörda branscher synes hysa ett ökat intresse för automathandeln, och den kommer sannolikt under de närmaste åren att få en allt större betydelse. Att allmänhetens intresse för möjligheten att på detta sätt göra sig oberoende av affärstider är stort, är inte att ta miste på — därpå tyder den oerhört snabba utvecklingen av tobaksautomaterna, som redan sex år efter det att de blivit tillåtna, förekom i anslutning till omkring 1 900 tobaksaffärer eller hos tre fjärdedelar av tobakshandlarna.

Utredningen framhåller härefter, att man kan resa starka invändningar mot stadgandet i butikstängningslagen, att automatförsäljning endast får bedrivas »i anslutning till butik, där samma varor saluföras». Bestämmelsen har enligt utredningen i praxis tolkats så att automat får uppsättas på ett avstånd av högst 40 meter från sådan butik. Bestämmelserna försvårar eller omöjliggör — påpekar utredningen — upprätthållandet av automatcentra, eventuellt skötta av specialföretag, som skulle kunna driva sådan försäljning i stor skala. Med hänsyn till risken för en alltför ohämmad konkurrens mellan sådana automatföretag och vanliga butiker anser utredningen det dock lämpligast om bestämmelsen kunde modifieras därhän, att innebörden bleve, att det inte vore tillåtet att sätta upp en automat alltför nära en annan affär inom samma bransch. Begreppet »i anslutning till» borde alltså i ett sådant fall innebära, att man inte fick sätta upp en automat på kortare avstånd än 40 meter från en konkurrerande affärslokal, såvida den icke sättes upp i anslutning till egen butik.

Remissyttrandena

Av de remissorgan, som särskilt yttrat sig i anledning av utredningens förslag till ändringar i butikstängningslagen, är flertalet positivt inställda till de förordade uppmjukningarna.

Utredningens förslag till inskränkning i rätten till *k o m m u n a l a a v-*

vikelser tillstyrkes eller lämnas utan erinran av flertalet remissorgan, nämligen *kommerskollegium, tre handelskamrar, priskontrollnämnden, näringsfrihetsrådet, länsstyrelserna i Kronobergs, Göteborgs och Bohus samt Örebro län, hemmens forskningsinstitut, svenska stadsförbundet, riksförbundet landsbygdens folk, tjänstemännens centralorganisation, landsorganisationen i Sverige, kooperativa förbundet, högerns kvinnoförbund, husmodersföreningarnas riksförbund samt yrkeskvinnors samarbetsförbund.*

Socialstyrelsen anser att tiden nu, sedan de handelsanställdas arbetstid reglerats genom särskild lagstiftning, bör vara mogen att helt avskaffa butikstängningslagen.

Arbetsmarknadsstyrelsen, som endast berör frågan med hänsyn till arbetskraftsproblemet, framhåller, att någon förlängning av de handelsanställdas arbetstid icke torde vara att vänta på grund av den föreslagna ändringen av butikstängningslagen samt att en av olägenheterna för gifta kvinnor att antaga förvärvsarbete skulle komma att minskas.

Av de tillstyrkande yttrandena må nämnas att *näringsfrihetsrådet* framhåller, att utredningens förslag helt ligger i linje med den fria konkurrensens idé, samt fortsätter.

Frågan har uppmärksamats av statsmakterna i ett annat sammanhang. Sålunda har Kun gl. Maj:t år 1954 utfärdat direktiv för en utredning angående en allmän förkortning av arbetstiden, därvid uppdrag lämnats jämväl att undersöka om inte tiden nu är inne för en mindre stel butikstängningslagstiftning, som gör det möjligt att tillgodose såväl arbetstagar- nas önskemål som allmänhetens rimliga krav på betjäning. Med hänsyn härtill skulle kunna göras gällande, att prövningen av denna fråga borde anstå i avvaktan på resultatet av denna utredning. Då det emellertid kan förutses, att det dröjer innan detta resultat föreligger, böra de av varudistributionsutredningen förordade uppmjukningarna av butikstängningslagen såsom varande ett steg i rätt riktning redan nu genomföras.

Länsstyrelsen i Malmöhus län understryker, att kvinnornas alltmera ökade insats i förvärvsarbetet medfört ett behov av större möjligheter till inköp under kvällstid, vilket behov på senare tid blivit än mer framträdande på grund av den i stor utsträckning tillämpade lunchstängningen.

Svenska stadsförbundet framhåller, att handelns arbetsgivare- och arbetstagarorganisationer i hithörande frågor haft och har det avgörande ordet, varför det framstår som osäkert om den föreslagna begränsningen kan få någon positiv effekt. Då det emellertid är ostridigt, att den nu rådande ordningen ur konsumentsynpunkt fungerat otillfredsställande, tillstyrker förbundet utredningens förslag.

Riksförbundet Landsbygdens folk anser, att butik bör kunna få hållas öppen till kl. 21 två kvällar i veckan. Förbundet anför.

Riksförbundet är medvetet om att här berörda frågor i första hand intresserar städernas konsumenter och att ökat öppethållande under fritid måste anses vara dessa till betydande gagn. Redan detta vore enligt förbundets mening skäl nog för att tillstyrka utredningens förslag. Ett genom

lagändring stimulerat ökat öppethållande någon kväll i veckan i landsortsstäder och tätorter på landsbygden synes emellertid även kunna bli till nytta för landsbygdsbefolkningen genom att ge den möjlighet att med de allt rikligare förekommande trafikmedlens hjälp efter arbetstidens slut i lugn och ro förlägga sina inköp till tätorternas försäljningsställen.

Yrkeskvinnors samarbetsförbund påpekar, att problemet med de för stora konsumentgrupper alltför knappt tilltagna affärstiderna visserligen accentuerats särskilt i storstäderna, men att samma problem möter de förvärvsarbetande i många mindre orter, där butikerna ofta stänger tidigare än i storstäderna och där lunchstängningen gör det helt omöjligt att utnyttja lunchrasten för inköp. Förbundet anser det som ett primärt konsumentkrav, att alla olika befolkningsgrupper oavsett deras arbetstider ges möjlighet att i lugn och ro göra sina inköp, vare sig det gäller de dagliga livsmedlen eller sällanköpsvarorna. Affärerna måste därför beakta kundernas önskemål om att kunna handla under ett rimligt antal timmar av sin fritid. Under senare år har — framhåller förbundet — konsumenterna fått finna sig i flera inskränkningar i affärstider utanför den gängse arbetstiden och tendensen har överallt varit att korta ned öppethållandet för detaljhandeln till samma tider under vilka den förvärvsarbetande befolkningen har sin arbetstid förlagd. Då förbundets medlemmar på ett synnerligen kännbart sätt blivit varse följderna av denna utveckling, anser sig förbundet vilja framhålla vikten av att detaljhandeln i sin service så smidigt som möjligt söker anpassa sig till allmänhetens krav.

Folkpartiets kvinnoförbund och *Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund* understryker behovet av att konsumenterna ges bättre möjligheter att göra sina inköp utanför den vanliga affärstiden men anser, att nuvarande lagstiftning ger relativt goda möjligheter till ökat öppethållande.

Direkt avstyrkande yttranden föreligger endast från *ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor*, *stadsfullmäktige i Malmö*, *Sveriges köpmanaförbund*, *handelns arbetsgivareorganisation* och *svenska handelsarbetareförbundet*.

Ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor anser, att ett närmare övervägande av spørsmålet bör anstå, till dess en mera allmän översyn av butikstängningslagen kan komma att äga rum.

Sveriges köpmanaförbund instämmer med reservanternas inom utredningen och framhåller, att den nuvarande butikstängningslagen ger möjligheter till öppethållande, som ännu icke utnyttjats.

Svenska handelsarbetareförbundet framhåller, att en stor del av de handelsanställda är gifta kvinnor, vilka skulle försättas i en ännu svårare situation, om utredningens förslag genomfördes. Enligt förbundets mening kan man heller inte bortse från risken för ökade svårigheter att rekrytera arbetskraft till handeln. Förbundet anser, att den föreslagna ändringen måste medföra kostnadsökningar för handeln, och finner det tveksamt, om någon omsättningsökning eller strukturrationalisering skulle kunna vinnas.

Enligt förbundets mening bör resultatet av utredningen rörande allmän arbetstidsförkortning avvaktas, innan man tager ställning till utredningens förslag.

Liknande synpunkter framföres av *handelns arbetsgivareorganisation*.

Utredningens förslag angående öppethållande i upplysnings- syfte utan samband med försäljning tillstyrkes eller lämnas utan erinran av *kommerskollegium, tre handelskamrar, priskontrollnämnden, näringsfrihetsrådet, länsstyrelserna i Kronobergs samt Göteborgs och Bohus län, stadsfullmäktige i Malmö, hemmens forskningsinstitut, svenska stadsförbundet, riksförbundet landsbygdens folk, tjänstemännens centralorganisation, landsorganisationen i Sverige, Fredrika Bremer-förbundet* samt *yrkeskvinnors samarbetsförbund*.

Kooperativa förbundet, som likaledes förordar uppmjukningar av butikstängningslagen i nu ifrågavarande hänseende, anser, att de företag, som så önskar, bör medgivas rätt att bedriva försäljning under den föreslagna visningsveckan.

Hemmens forskningsinstitut framhåller, att det skulle vara värdefullt för allmänheten, om möjligheterna till demonstrationer utan samband med försäljning utsträcktes att avse även andra branscher än bokhandeln, särskilt handeln med varaktiga konsumentvaror som möbler och hushållsmaskiner.

Fredrika Bremer-förbundet finner utredningens förslag i denna del värdefullt och framhåller att företag med varor av karaktären hushållsmaskiner, radioapparater, bilar m. m. borde en bestämd kväll i veckan kunna genomföra längre öppethållande och därigenom ge konsumenterna tillfälle att familjevis i lugn och ro överväga inköpet av sådana mera kapitalkrävande varor.

Utredningens förslag i denna del avstyrkes endast av *ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor, Sveriges köpmannaförbund* och *svenska handelsarbetareförbundet*.

Sveriges köpmannaförbund framhåller, att hittills endast kulturella skäl motiverat föreskrifter av här åsyftat slag samt att enligt 1947 års butikstängningssakkunniga någon utvidgning av bokhandelns »vecka» inte borde ifrågakomma.

Vad angår utredningens förslag om frigörande av *automathandeln* tillstyrkes detta eller lämnas utan erinran av *kommerskollegium, tre handelskamrar, priskontrollnämnden, näringsfrihetsrådet, ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor, länsstyrelsen i Kronobergs län, stadsfullmäktige i Malmö, hemmens forskningsinstitut, svenska stadsförbundet, tjänstemännens centralorganisation, landsorganisationen i Sverige, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund* samt *yrkeskvinnors samarbetsförbund*.

Kooperativa förbundet anser, att föga olägenhet skulle uppstå genom att

helt stryka alla lägesbestämmelser för automathandeln. Enligt förbundets mening är den av utredningen förordade nya bestämmelsen rörande automathandeln lika skrämmässigt motiverad som den nu gällande.

Av de tillstyrkande yttrandena må vidare nämnas att *ombudsmanna-ämbetet för näringsfrihetsfrågor* understryker, att de nuvarande bestämmelserna hindrar företagare att helt eller delvis specialisera sig på fristående automathandel. Ämbetet framhåller jämväl, att en sådan specialisering torde främja konkurrensen bland annat därigenom, att utförsäljningspriserna därvid skulle kunna avvägas med hänsyn till kostnaderna för denna speciella handelsform samt bidra till en utveckling av automat-handeln.

Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund framhåller, att det knappast råder något tvivel om den betydelse, som automathandeln med den snabba tekniska utvecklingen på detta område kan få för att underlätta åtskilligt av hushållens varuinköp.

Några remissorgan uttalar sig för ytterligare undersökningar av detta spörsmål. Sälunda framhåller *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*, att en uppmjukning av reglerna kring automathandeln i och för sig bör kunna övervägas men att frågan bör utredas ytterligare.

Även ett par *handelskamrar* anser spörsmålet för tidigt väckt.

Avstyrkande yttranden har avgivits av *länsstyrelsen i Malmöhus län*, *Sveriges köpmannaförbund* och *svenska handelsarbetareförbundet*.

Länsstyrelsen i Malmöhus län finner det tveksamt, om man bör frisläppa automathandeln i enlighet med utredningens förslag, då konsekvenserna härav för närvarande svårligen kan överblickas. Enligt länsstyrelsens mening kan butikshandeln komma att utsättas för alltför kännbar konkurrens från automathandeln, vilket ytterst får ofördelaktiga verkningar för konsumenterna.

Sveriges köpmannaförbund framhåller, att de av 1947 års butikstängnings-sakkunniga anförda motiven för kravet att försäljning från automat skall ske i anslutning till butik fortfarande är bärande.

Departementschefen

Syftet med butikstängningslagstiftningen var ursprungligen att få till stånd en reglering av arbetstiden för de inom handeln anställda. Sedan denna fråga blivit reglerad i annan ordning framträdde andra sociala synpunkter och näringspolitiska intressen, som motiverade att en sådan lagstiftning bibehölls. Det var främst angelägenheten av att bereda butiksinnehavarna skälig fritid och att åstadkomma i stort sett likartade konkurrensförhållanden mellan olika företag. Dessa skäl torde numera i viss mån ha förlorat i betydelse. I vilken utsträckning det kan anses vara motiverat att

bibehålla en lagstiftning av denna karaktär, torde dock lämpligen få prövas i ett större sammanhang. Jag vill här erinra om att särskilda sakkunniga 1954 fått i uppdrag att verkställa utredning om arbetstidens längd och förläggning i syfte att uppnå en allmän förkortning av den lagstadgade arbetstiden. I detta uppdrag ingår bl. a. att undersöka om inte tiden är inne för en mindre stel butikstängningslagstiftning, som gör det möjligt att tillgodose såväl arbetstagarnas önskemål som allmänhetens rimliga krav på betjäning. Därvid kommer att undersökas, om icke genom överenskommelser de anställda kan beredas ledighet genom att butiker hålles stängda på vissa tider för att därigenom möjliggöra öppethållande av butikerna under andra för allmänhetens betjänande viktigare tider. Även om frågan om ändring av butikstängningslagstiftningen sålunda kan förväntas bli föremål för prövning i nämnda sammanhang, synes det mig angeläget att redan nu genomföra sådana partiella reformer som framstår som befogade.

I sitt betänkande har utredningen föreslagit uppmjukning av bestämmelserna i butikstängningslagen i tre hänseenden, nämligen inskränkning i rätten att besluta om kommunala avvikelser från affärstiderna, rätt för försäljare av särskilt större konsumentkapitalvaror att hålla affärerna öppna för demonstration även på kvällstid samt frigörande av automathandeln från vissa inskränkningar. Utredningens förslag har allmänt mottagits med gillande av remissinstanserna; det är endast ett fåtal remissorgan som ställt sig helt avvisande.

Vad först angår frågan om kommunala avvikelser från den vanliga affärstiden innebär utredningens förslag att kommunernas rätt att göra avvikelser ej skall få hindra att butik hålles öppen till klockan 21 åtminstone en kväll i veckan. Enligt nu gällande bestämmelser kan kommun ej besluta att butik samtliga söckendagar i veckan skall stängas före klockan 19. Av utredningen framgår, att rätten till kommunala avvikelser utnyttjats i stor utsträckning och främst i inskränkande riktning. I många städer har beslutats att affärerna de flesta dagar i veckan skall stänga klockan 18 och endast i ett par enstaka fall har medgivits öppethållande till klockan 20.

För konsumenterna skulle det innebära en påtaglig fördel om affärerna åtminstone någon kväll i veckan vore öppna ej alltför kort tid efter den vanliga arbetstiden. Hänsyn måste tagas till de stora konsumentkategorier som till följd av sitt dagliga arbete har mycket begränsad tid att ägna åt inköp och detta även om det gäller stora kapitalkrävande varor. Såsom utredningen framhållit torde önskemålen om utsträckt affärstid vara mera framträdande i städer än på landsbygden. Att införa olika regler för stad och landsbygd torde dock icke böra komma ifråga. De invändningar som framförts mot utredningens förslag gäller hänsynen till de handelsanställda och de egna företagarna. De anställdas arbetstid regleras emellertid genom arbetstidslagstiftning och kollektivavtal. Vidare kan jag icke ansluta mig till

den från visst håll framförda uppfattningen, att en utsträckning av öppet-hållandet på sätt utredningen föreslagit skulle försvåra rekryteringen av arbetskraft. För vissa mindre företagare skulle öppet-hållandet måhända medföra en utökning av arbetstiden. Möjlighet finns dock att kompensera det utsträckta öppet-hållandet genom inskränkning exempelvis någon för-middag i veckan. Och man måste — som utredningen framhållit — beakta att arbete i detaljhandeln är ett serviceyrke, och en reform i den riktning utredningen föreslagit kan icke sägas medföra speciellt obekväm arbetstid för den yrkeskategori det här gäller. Jag vill därför tillstyrka utredningens förslag i denna del.

Ett genomförande av nyssnämnda förslag torde kräva att bestämmel-serna i 4 § i butikstängningslagen angående den vanliga affärstiden änd-ras därhän, att det generellt stadgas att butik må hållas öppen till klockan 21 en söckendag i veckan. En sådan bestämmelse kan måhända synas medföra vissa olägenheter, främst då med hänsyn till svårigheterna att tillse att den efterlevs så att öppet-hållande icke sker flera kvällar i veckan. Dessa svårigheter torde emellertid i huvudsak kunna undanröjas genom att kommunerna bestämmer vilken dag öppet-hållande må ske, därvid möjlighet finnes att meddela olika bestämmelser för butiker av skilda slag.

Vidare vill jag förorda utredningens förslag att butik skall få hållas öppen i demonstrations- eller upplysningssyfte utan samband med försäljning. Detta är enligt gällande lagstiftning möjligt endast i fråga om bokhandel och utställning av verk av bildande konst m. m. Emellertid torde ett behov av sådant öppet-hållande föreligga även när det gäller andra s. k. varaktiga konsumentvaror såsom t. ex. möbler, hushålls-maskiner, radioapparater, symaskiner o. s. v. Jag vill särskilt nämna att från möbelbranschens sida en direkt framställning gjorts om att möjlighet till sådant öppet-hållande måtte tillskapas. Att i lagen begränsa möjligheten till vissa slag av varor kan jag ej finna erforderligt. Det torde dock vara uppenbart att den föreslagna uppmjukningen främst får betydelse för han-deln med mera kapitalkrävande varor. Öppet-hållande som här avses kommer därför med all sannolikhet att i praktiken begränsas till handeln med just sådana varor. Något intresse för att t. ex. hålla en livsmedelsaffär öppen i demonstrationssyfte torde ej föreligga. Jag vill i detta sammanhang under-stryka att försäljning ej får ske i samband med sådant öppet-hållande som här avses. Frågan om införande av möjlighet till sådan försäljning torde få prövas i ett större sammanhang.

Beträffande härefter utredningens förslag om frigörande av auto-mat-handeln framhåller utredningen, att under senare år ett ökat in-tresse visats för automathandeln såväl från allmänhetens som affärsmän-nens sida och att automathandelns betydelse troligen kommer att öka än mera under den närmaste framtiden. Från att tidigare ha omfattat huvud-sakligen frukt, choklad, konfektyrer och liknande sortiment har den numera

kommit att omfatta även helt andra varuslag. Utredningens tanke är vidare att särskilda s. k. automatcentra skall kunna upprättas. Genom en ökad automathandel blir konsumenten än mindre beroende av de vanliga affärstiderna. Därest försäljning sker på ett ur hygienisk synpunkt tillfredsställande sätt, har jag intet att erinra mot att denna försäljningsform får ökad utbredning. Då automaterna skall vara av typ som godkänts av bl. a. statens institut för folkhälsan, torde risk ej föreligga för att försäljning skall ske under ohygieniska förhållanden. Den enda egentliga invändning som framförts mot utredningens förslag är att automathandeln skulle kunna medföra alltför kännbar konkurrens för de vanliga affärerna. Dessa farhågor synes mig överdrivna. Jag är av den uppfattningen att denna försäljningsform om den frisläppes kommer att begränsas till just de varuslag, för vilka den kan anses lämplig. Om dessutom det kravet uppställs, att automat ej må uppsättas i anslutning till annan butik, där samma slag av varor saluföres, torde de vanliga affärerna beredas tillräckligt skydd mot alltför hård konkurrens från automathandeln. Jag vill i detta sammanhang tillägga att uttrycket »i anslutning till» i praxis tolkats som ett avstånd av högst 40 meter. En sådan tolkning synes mig medföra ett skäligt resultat.

Ett speciellt spörsmål möter om man på sätt utredningen föreslagit vill frisläppa automathandeln och det gäller automatförsäljning av preventivmedel. Enligt 1938 års förordning om handel med preventivmedel får försäljning av preventivmedel — vartill fordras särskilt tillstånd av polismyndigheten — ej äga rum genom kringföring eller utomhus. Vid butikstängningslagens tillkomst uttalade min företrädare i ämbetet, att från de synpunkter som förestavat regleringen av handeln med preventivmedel förutsättningar icke syntes vara för handen att bevilja tillstånd till försäljning av preventivmedel genom automater uppsatta inomhus i för allmänheten tillgängliga lokaler, ehuru sådan försäljning icke vore uttryckligen förbjuden i nyssnämnda förordning. Det synes sålunda tveksamt i vilken utsträckning sådan försäljning generellt kan tillåtas inom ramen för bestämmelserna i gällande preventivmedelsförordning. Men även spörsmålet om man över huvud taget mera allmänt bör tillåta automatförsäljning av preventivmedel är tveksamt och föremål för delade meningar. Olika synpunkter gör sig gällande vid bedömningen av denna fråga och för egen del är jag icke beredd att taga ställning därtill innan spörsmålet blivit närmare belyst. Efter erhållet bemyndigande kommer jag därför att tillkalla en särskild utredningsman för att verkställa en förutsättningslös utredning av denna fråga och därmed sammanhängande spörsmål. Intill dess denna utredning slutförts anser jag att butikstängningslagens regler i samma utsträckning som hittills bör äga tillämpning på automatförsäljning av preventivmedel. Ett stadgande i enlighet härmed har upptagits som en övergångsbestämmelse. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att förordna om upphävande av ifrågavarande övergångsbestämmelse. Sedan slut-

lig ställning tagits till frågan torde den i sin helhet böra regleras i preventivmedelsförordningen.

I enlighet med vad sålunda förordats har inom inrikesdepartementet utarbetats förslag till lag om ändring i butikstängningslagen, vilket torde få bifogas statsrådsprotokollet i detta ärende¹.

De föreslagna ändringarna i butikstängningslagen torde böra träda i kraft den 1 oktober 1956.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över omförmälda inom inrikesdepartementet upprättade förslag till *lag om ändring i butikstängningslagen den 21 juli 1948 (nr 608)* måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Torsten Jeppsson

¹ Denna bilaga, vilken är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här utelämnats.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 3 april 1956.

Närvarande:

justitieråden LECH,
REGNER,
LIND,
regeringsrådet LORICHS.

Enligt lagrådet den 29 mars 1956 tillhandakommet utdrag av protokoll över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 23 mars 1956, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upp- rättat förslag till *lag om ändring i butikstängningslagen den 21 juli 1948 (nr 608)*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av byråchefen för lagärenden i inrikesdepartementet C. G. Persson.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Sverker Jonson

*Utdrag av protokollet över inrikesärenden hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 april
1956.*

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**, statsråden **ZETTERBERG**, **TORSTEN NILSSON**, **STRÄNG**, **ERICSSON**, **ANDERSSON**, **NORUP**, **PERSSON**, **HJALMAR NILSON**, **LINDELL**, **LINDSTRÖM**, **LANGE**, **LINDHOLM**,

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie-, social- och handelsdepartementen samt statsrådet Ulla Lindström anmäler t. f. chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Hjalmar Nilson, lagrådets den 3 april 1956 avgivna utlåtande över det den 23 mars 1956 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om ändring i butikstängningslagen den 21 juli 1948 (nr 608)* samt hemställer, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Ingvor Mellquist